

Historický ústav

Dějiny středověku II

í opora pro kombinovanou formu bakalářského studia
studijního programu Archivnictví–historie, specializace Archivnictví

Mgr. Lenka Doová, Ph.D.

Hradec Králové 2017

Anotace:

Předmět poskytuje systemický přehled politického, ekonomického, sociálního i kulturního vývoje středověké Evropy od konce západorímské říše až po počátky německé reformace (476–1526). Ukazuje proměnu postavení jednotlivých společenských vrstev a jeho posuny. Hlavní důraz je kladen na poznání příčin a důsledků těchto jevů a jejich vnímání v kontextu vývoje české státnosti a odrazu vývojových trendů v tomto prostředí.

Základní informace o kurzu:

- PT (typ A), doporučený první ročník (letní semestr)
- počet kreditů 5, výuka on-line, konzultace
- způsob zakončení: zkouška
- hodnocení: písemná a ústní část zkoušky

Tematický plán studia:

- 1) Stěhování národů a formování barbarských říší
- 2) Vikingská expanze
- 3) Christianizace a církev ve středověku
- 4) Evropa a Východ
- 5) Středověká společnost
- 6) Středověké hospodářství
- 7) Středověká kultura

Základní literatura:**Povinná:**

BROOKE, Christopher: *Evropa středověku v letech 962–1154*. Praha 2006.
COLLINS, Roger: *Evropa raného středověku 300–1000*. Praha 2005.
DAWSON, Christopher: *Zrození Evropy*. Praha 1994.
HAY, Denis: *Evropa pozdního středověku 1300–1500*. Praha 2010.
MUNDY, John: *Evropa vrcholného středověku 1150–1300*. Praha 2008.

Doporučená:

ARBMAN, Holger: *Vikingové*. Praha 1969.
BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila: *Frankové a Evropa*. Praha 2009.
BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila: *Stěhování národů*. Praha 2003.
BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila: *Stěhování národů a Východ Evropy. Byzanc, Slované, Arabové*. Praha 2006.
BERGDOLT, Klaus: *Černá smrt v Evropě. Velký mor a konec středověku*. Praha 2002.
BÍLÝ, Jiří: *Trojí lid. Panovníci a jejich lid v evropském středověku*. Praha 2000.
BLOCH, Marc: *Feudální společnost*. Praha 2010.
BRØNDSTED, Johannes: *Vikingové. Sága tří staletí*. Praha 1967.
BURKE, Peter: *Italská renesance*. Praha 1996.
CANTOR, Norman: *Po stopách moru. Černá smrt a svět, který zrodila*. Praha 2005.
DOSTÁLOVÁ, Růžena: *Byzantská vzdělanost*. Praha 1990.

- DRŽKA, Václav: *Dějiny Burgundska. Nomen Burgundiae ve středověku*. České Budějovice 2011.
- DUBY, Georges: *Rok tisíc*. Praha 2007.
- DUBY, George: *Rytíř, žena a kněz*. Praha 2003.
- DUBY, George: *Věk katedrál*. Praha 2002.
- DVORNÍK, František: *Zrod střední a východní Evropy. Mezi Byzancí a Římem*. Praha 1990.
- GARIN, Eugenio (Ed.): *Renesanční člověk a jeho svět*. Praha 2003.
- GIBBON, Edward: *Úpadek a pád římské říše*. Praha 1983.
- GOETZ, Hans-Werner: *Život ve středověku*. Jinočany 2005.
- HIBBERT, Christopher: *Vzestup a pád rodu Medici*. Praha 1997.
- HROCHOVÁ, Věra – HROCH, Miroslav: *Křižáci v Levantě*. Praha 1996.
- HROCH, Miroslav – HROCHOVÁ, Věra (Edd.): *Křižáci ve Svaté zemi*. Praha 1996.
- HUIZINGA, Johan: *Podzim středověku*. Jinočany 1999.
- CHAZAN, Robert: *Židé středověkého západního křesťanského světa 1000-1500*. Praha 2009.
- JAMES, Edward: *Frankové*. Praha 1997.
- JANÁČEK, Josef: *Čtyři plavby Kryštofa Kolumba*. Praha 1992.
- JANÁČEK, Josef: *Kryštof Kolumbus*. Praha 1970.
- KALOUS, Antonín: *Matyáš Korvín (1443-1490). Uherský a český král*. České Budějovice 2009.
- KAVKA, František: *Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355–1378)*, I. – II. díl. Praha 1993.
- LAMBERT, Malcolm: *Středověká hereze*. Praha 2000.
- LE GOFF, Jacques: *Kultura středověké Evropy*. Praha 1991.
- LE GOFF, Jacques (Ed.): *Středověký člověk a jeho svět*. Praha 1999.
- MAUROIS, André: *Dějiny Francie*. Praha 1994.
- MAYER, Hans Eberhard: *Dějiny křížových výprav*. Praha 2013.
- NICOLLE, David: *První křížová výprava 1096–1099: dobytí Svaté země*. Praha 2007.
- OHLEH, Norbert: *Umírání a smrt ve středověku*. Jinočany 1999.
- SEIBT, Ferdinand: *Karel IV. Císař v Evropě (1346–1378)*. Praha 1999.
- SERCZYK, Wladyslaw: *Ivan IV. Hrozný. Car vši Rusi a stvořitel samoděržaví*. Praha 2004.
- TURNBULL, Stephen: *Grunwald/Tannenberg 1410. Osudná porážka Řádu německých rytířů*. Praha 2008.
- VERNET, Juan: *Arabské Španělsko a evropská vzdělanost*. Brno 2007.

Jak postupovat při samostudiu:

- každé téma je strukturováno do několika oddílů: obecné cíle, studijní materiál, otázky a ověření získaných znalostí formou dílčích úkolů, doplňující literatura
- **obecné cíle** jsou základem pro písemnou a ústní část zkoušky
- **studijní materiály** tvoří odborná literatura, kterou naleznete ve fondu univerzitní či fakultní Lesákovy knihovny (vstup do e-katalogu: <http://arl.uhk.cz/arl-hk/cs/vyhledavani/>), popř. ve Studijní a vědecké knihovně HK (vstup do e-katalogu: <https://aleph.svkhk.cz>). Pokud není uvedený bibliografický záznam, materiály jsou pro přihlášené uživatele k dispozici ve složce *materiály ke stažení* vyučujícího na privátních webových stránkách HÚ FF UHK (<https://portal.ff.uhk.cz/historie/lide->

[2.html?tid=38&name=doov-lenka](#)) nebo přístupné z univerzitní sítě z internetových databází s odkazem na příslušné webové stránky

- **otázky** vycházejí z obecných cílů, jejich zodpovězením student prokáže pochopení probíraného tématu
- **dílčí úkoly** vycházejí z obecných cílů, jejich splněním student prokáže pochopení analyzovaného tématu
- **doplňující literatura** slouží k porozumění problematiky v širším kontextu (opět viz knihovny nebo e-dokumenty)

Téma 1) Stěhování národů a formování barbarských říší

Obecné cíle:

1. Charakterizovat a časově vymezit pojem tzv. stěhování národů, jeho příčiny a důsledky.
2. Popsat formování jednotlivých barbarských říší.
3. Popsat slovanskou migraci v době stěhování národů.
4. Charakterizovat franskou říši za Merovejců a Karlovců, uvést nejvýznamnější panovníky a jejich odkaz.
5. Vysvětlit feudalismus.
6. Charakterizovat karolinskou renesanci.

Studijní materiál:

ČORNEJ, Petr a kol.: *Dějiny evropské civilizace I.* Praha 2002.

DRŠKA, Václav – PICKOVÁ, Dana: *Dějiny středověké Evropy.* Praha 2004.

TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku I.* Praha 1968.

TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku II.* Praha 1968.

Beda Ctihodný: *Církevní dějiny národa Anglů.* (Překlad) Jaromír Kincl. Praha 2008.

Einhardus: *...a neuniknout budoucímu věku. Vita Caroli Magni.* (Ed.) Petr Daniš. Praha 1999.

Jordanes: *Gótské dějiny/Rímské dějiny.* (Překlad) Stanislav Doležal. Praha 2012.

Řehoř Tourský: *O boji králů a údělu spravedlivých. Kronika Franků. Dějiny v deseti knihách.* (Překlad) Jaromír Kincl. Praha 2005.

(viz e-dokumenty ve složce vyučujícího nebo knihovna)

Otázky a dílčí úkoly:

1. Jaké jsou příčiny a důsledky tzv. stěhování národů?
2. Časově vymezte jednotlivé etapy stěhování národů a zdůrazněte, kterých etnik se týkají.

3. Vysvětlíte pojmy barbar, foederati, limes romanus, vandalismus, feudalismus, feudum, beneficium, heptarchie, Patrimonium Sancti Petri, kaganát, kagan, ariánství, renovatio imperii, majordom, majordomát.
4. Popište formování nejdůležitějších barbarských říší (odkud etnikum pochází, jádro říše, zánik říše – pracujte s mapou).
5. Z kterých království se skládala anglosaská heptarchie? Která etnika stojí u zrodu heptarchie? Jaký pramen k tomuto období znáte?
6. Vysvětlíte lenní systém a jeho počátky.
7. Vysvětlíte pojem karolinská renesance, časově vymezte, uveďte nejdůležitější reformy a jejich důsledky.
8. Uveďte královské dynastie, které ovládaly franskou říši a časově vymezte.
9. Jaký byl důsledek Verdunské smlouvy?
10. Uveďte nejdůležitějšího prameny k tomuto tématu.
11. Popište působení Hunů a Avarů v Evropě v době stěhování národů.

Doplňující literatura:

BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila: *Frankové a Evropa*. Praha 2009.

BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila: *Stěhování národů*. Praha 2003.

BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila: *Stěhování národů a Východ Evropy. Byzanc, Slované, Arabové*. Praha 2006.

JAMES, Edward: *Frankové*. Praha 1997.

Téma 2) Vikingská expanze

Obecné cíle:

1. Charakterizovat a časově vymezit severskou expanzi, její formy, příčiny a důsledky.
2. Seznámit se se středověkým severským písemnictvím.
3. Uvést slavné archeologické lokality.

Studijní materiál:

ČORNEJ, Petr a kol.: *Dějiny evropské civilizace I*. Praha 2002.

DRŠKA, Václav – PICKOVÁ, Dana: *Dějiny středověké Evropy*. Praha 2004.

KADEČKOVÁ, Helena: *Dějiny severských literatur I – středověk*. Praha 1993.

TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku I*. Praha 1968.

TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku II*. Praha 1968.

Beda Ctihodný: *Církevní dějiny národa Anglů*. (Překlad) Jaromír Kincl. Praha 2008.

Edda. (Překlad) Helena Kadečková a kol. Praha 2003.

Edda. Bohatýrské písně. (Překlad) Emil Walter. Praha 1942.

Nestorův letopis ruský. (Ed.) Karel Jaromír Erben. Praha 1954.

Anglosaská kronika

Anály fuldské a bertinské
Ibn Fadlán: *Rísala*

(viz e-dokumenty ve složce vyučujícího nebo knihovna)

Otázky a dílčí úkoly:

1. Vymezte časově dobu Vikingské éry.
2. Vysvětlete pojem Viking(r), Varjag, Rus, drakkar, Danelaw, danegeld, Vinland, Markland, Helluland, varjažská garda, Danevirke, runy, Ynglingové, Rurikovci, jarl, jarlovství, alþing, þing.
3. Jaké směry expanze znáte a čím se lišily?
4. Uveďte min. 5 příčin a 5 důsledků Vikingské expanze (politické, hospodářské, sociální, klimatické, technické).
5. Uveďte domácí prameny z Vikingské éry (ságy, eddická a skaldská tvorba)
6. Uveďte prameny evropské provenience, které se věnují dané problematice.
7. Seznamte se s archeologickými lokalitami Danevirke, Trelleborg, Aggesborg, L'Anse aux Meadows, nálezy lodí Oseberg, Gokstad.

Doplňující literatura:

ARBMAN, Holger: *Vikingové*. Praha 1969.

BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila: *Stěhování národů a Východ Evropy. Byzanc, Slované, Arabové*. Praha 2006.

BEREND, Nora (Ed.): *Christianizace a utváření křesťanské monarchie*. Praha 2013.

BRØNDSTED, Johannes: *Vikingové. Sága tří staletí*. Praha 1967.

LÁŠEK, Jan Blahoslav: *Počátky křesťanství u východních Slovanů*. Praha 1997.

Téma 3) Christianizace a církve ve středověku

Obecné cíle:

1. Charakterizovat a časově vymezit christianizaci středověké Evropy.
2. Popsat vývoj monasticismu, herezí a kruciát v průběhu staletí (do 1526).
3. Charakterizujte prosazování papežského primátu ve středověké Evropě a jeho důsledky pro vztahy se světskou mocí i pravoslavnou církví.

Studijní materiál:

ČORNEJ, Petr a kol.: *Dějiny evropské civilizace I*. Praha 2002.

DRŠKA, Václav – PICKOVÁ, Dana: *Dějiny středověké Evropy*. Praha 2004.

FRANZEN, August: *Malé dějiny církve*. Praha 2006.

TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku I*. Praha 1968.

TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku II*. Praha 1968.

Bula Unam Sanctam papeže Bonifáce VIII.

Beda Ctihodný: *Církevní dějiny národa Anglů*. (Překlad) Jaromír Kincl. Praha 2008.

Dictatus papae papeže Řehoře VII.

Řehoř Tourský: *O boji králů a údělu spravedlivých. Kronika Franků. Dějiny v deseti knihách*. (Překlad) Jaromír Kincl. Praha 2005.

(viz e-dokumenty ve složce vyučujícího nebo knihovna)

Otázky a dílčí úkoly:

1. Vysvětlete pojmy christianizace, hereze, bogomilové, albigenští, kataři, valdenští, kruciáty, exkomunikace, boj o investituru, reconquista, inkvizice, konkláve, monasticismus, Pipinova donace, Konstantinova donace, patriarchát, schizma (církevní, papežské), spor o patronátní právo, clunyjské hnutí, Patrimonium Sancti Petri, dogma, ekumenický koncil, dormitář, refektář, ikona, ikonoklasmus, ikonodulie, Fótiovo schizma, mendikanti, eremita, eremus, flagelanti, rytířské řády, baptisterium, apokalypsa, apsida, anály, bula, caesaropapismus, opřičnina, ekumenický koncil, igumen, lávra, hostie, interdikt, kapitula, konkordát, legát, primum signum/prima signatio, sedisvakance, pontifikát.
2. Popište jednotlivé formy christianizace, vč. monasticismu a jeho vývoje.
3. Popište vývoj papežského primátu a zrod papežského státu vč. soupeření mezi papeži a světskou mocí.
4. Uveďte hlavní odlišnosti mezi západní (římskokatolická) a východní (ortodoxie) církví. Vymezte, které středověké státy se hlásí k pravoslaví.
5. Charakterizujte ikonoklasmus a časově i regionálně zařaďte vč. příčin a důsledků.
6. Popište boj o investituru v říši.
7. Časově i regionálně vymezte křížové výpravy, uveďte jejich příčiny a důsledky.
8. Vysvětlete pojem hereze a uveďte konkrétní příklady (raný, vrcholný i pozdní středověk)
9. Vysvětlete příčiny a důsledky avignonského zajetí papežů a následné papežské schizma.
10. Popište vztahy mezi katolicismem a pravoslavím po Velkém církevním schismatu (koncily pozdního středověku).

Doplňující literatura:

ARMSTRONG, Guyda – WOOD, Ian (Edd.): *Christianizing Peoples and Converting Individuals*. Turnhout 2000.

BEREND, Nora (Ed.): *Christianizace a utváření křesťanské monarchie*. Praha 2013.

DAWSON, Christopher: *Zrození Evropy*. Praha 1994.

DUBY, Georges: *Rok tisíc*. Praha 2007.

- DUBY, George: *Rytíř, žena a kněz*. Praha 2003.
- DUBY, George: *Věk katedrál*. Praha 2002.
- DVORNÍK, František: *Byzantské misie u Slovanů*. Praha 1970.
- DVORNÍK, František: *Zrod střední a východní Evropy. Mezi Byzancí a Římem*. Praha 1990.
- GOETZ, Hans-Werner: *Život ve středověku*. Jinočany 2005.
- HROCHOVÁ, Věra – HROCH, Miroslav: *Křižáci v Levantě*. Praha 1996.
- HROCH, Miroslav – HROCHOVÁ, Věra: *Křižáci ve Svaté zemi*. Praha 1996.
- HROCHOVÁ, Věra: *Křižové výpravy ve světle soudobých kronik*. Praha 1982.
- LAMBERT, Malcolm: *Středověká hereze*. Praha 2000.
- LÁŠEK, Jan Blahoslav: *Počátky křesťanství u východních Slovanů*. Praha 1997.
- LE GOFF, Jacques: *Kultura středověké Evropy*. Praha 1991.
- LE GOFF, Jacques: *Středověký člověk a jeho svět*. Praha 1999.
- NICOLLE, David: *První křižová výprava 1096 – 1099: dobytí Svaté země*. Praha 2007.
- OHLER, Norbert: *Umírání a smrt ve středověku*. Jinočany 1999.
- Osobnost a moc v 11. století. Adam Brémský o životě arcibiskupa Adalberta*. (Edd.) Libuše Hrabová a kol. Olomouc 2001.
- VAVŘÍNEK, Václav: *Církevní misie v dějinách Velké Moravy*. Praha 1963.

Téma 4) Evropa a Východ

Obecné cíle:

1. Charakterizovat a časově vymezit hlavní vývojové etapy Byzantské říše v letech 476–1453 vč. příčin a důsledků jejího zániku.
2. Charakterizovat byzantskou kulturu.
3. Charakterizovat islámskou civilizaci ve středověku a její odkaz Evropě.
4. Charakterizujte mongolskou říši a její nástupnické státy.
5. Charakterizujte Osmanskou říši a její expanzi do Evropy.

Studijní materiál:

- ČORNEJ, Petr a kol.: *Dějiny evropské civilizace I*. Praha 2002.
- DRŠKA, Václav – PICKOVÁ, Dana: *Dějiny středověké Evropy*. Praha 2004.
- TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku I*. Praha 1968.
- TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku II*. Praha 1968.

- POLO, Marko: *Milion*. (Překlad) Václav Bahník. Praha 1989.
- Anna Komnéné: *Alexiada*
- Michail Kritobúlos: *Pád Konstantinopole 1453*
- Nikolo Barbaro: *Pád Konstantinopole 1453*
- Velká Jasa

(viz e-dokumenty ve složce vyučujícího nebo knihovna)

Otázky a dílčí úkoly:

1. Vysvětlete pojem chalifát, chalífa, emirát, emír, kaganát, kagan, sultanát, sultán, pašalik, paša, vezír, velkovezírát, čingischán, horda, Hidžra, šaría, reconquista, džihád, Maurové, Saracéni, Mamlúkové, rúmský sultanát, Janičáři, devşirme, Vysoká porta, Íl-chanát, Velká jasa, Cospus iuris civilis, bojar, bojarská republika, Romaioi.
2. Uved'te 5 pilířů islámu.
3. Vysvětlete rozdíly mezi sunnity a šiity.
4. Charakterizujte islámský svět pod nadvládou Umájjovců a Abbásovců – jaké jsou hlavní odlišné rysy obou říší?
5. Charakterizujte vztahy mezi Byzantskou říší a muslimskými státy v průběhu staletí (Umájjovská a Abbásovská říše, Seldžucký sultanát, Osmanská říše).
6. Vysvětlete pojem „Byzantská“ říše.
7. Charakterizujte vztahy mezi Byzantskou říší a Kyjevskou Rusí. Vysvětlete teorii třetího Říma.
8. Popište unifikací proces mongolské říše za Čingischána a jeho nástupců vč. rozsahu expanze.
9. Popište průběh reconquisty na Pyrenejském poloostrově v letech 711–1492; příčiny, důsledky. Uved'te nejdůležitější křesťanské státy, z nichž později vzešly Portugalsko a Španělsko.
10. Charakterizujte vztahy mezi Kyjevskou Rusí a Zlatou hordou.
11. Zhodnoťte kulturní odkaz al-Andalusie a Jeruzalémského království pro Evropu.
12. Zhodnoťte odkaz Latinského a Nikájského císařství pro Byzantskou říši.

Doplňující literatura:

- BIDLO, Jaroslav: *Kultura byzantská, její vznik a význam*. Praha 1919.
- DOSTÁLOVÁ, Růžena. *Byzantská vzdělanost*. Praha 1990.
- DVORNÍK, František: *Zrod střední a východní Evropy. Mezi Byzancí a Římem*. Praha 1990.
- GIBBON, Edward: *Úpadek a pád římské říše*. Praha 1983.
- Haličsko-volyňský letopis*. (Překlad) Jitka Komendová. Praha 2010.
- HITZEL, Frédéric: *Osmanská říše 15.–18. století*. Praha 2005.
- KOMENDOVÁ, Jitka: *Rituály a komunikace mezi kulturami ve středověké východní Evropě. In: Rituály, ceremonie a festivity ve střední Evropě 14.–15. století*. (Ed.) Martin Nodl, Praha 2009, s. 137–146.
- KOMENDOVÁ, Jitka: *Středověká Rus a vnější svět (Obraz cizích kultur v písemnictví Rusi 11. – 14. století)*. Olomouc 2005.
- SERCZYK, Wladyslaw: *Ivan IV. Hrozný. Car vši Rusi a stvořitel samoděržaví*. Praha 2004.
- ŠTĚPÁNEK, Petr: *1453: pád Konstantinopole zrod Istanbulu*. Praha 2017.
- Tajná kronika Mongolů*. (Překlad) Pavel Poucha. Praha 2011.
- VERNET, Juan: *Arabské Španělsko a evropská vzdělanost*. Brno 2007.

Téma 5) Středověká společnost

Obecné cíle:

1. Charakterizovat a časově vymezit tripartitní společnost.
2. Charakterizovat každodennost středověkého člověka dle jednotlivých řádů.
3. Popsat vztah středověké společnosti k židům a dalším ostrakizovaným menšinám v průběhu středověku.
4. Popsat středověkou společnost z pohledu zvykového práva a genderové perspektivy.
5. Charakterizovat dvorskou kulturu.
6. Popište příčiny a důsledky tzv. Krize 14. století na společnost.
7. Příčiny a důsledky zámořských objevů.

Studijní materiál:

ČORNEJ, Petr a kol.: *Dějiny evropské civilizace I.* Praha 2002.

DRŠKA, Václav – PICKOVÁ, Dana: *Dějiny středověké Evropy.* Praha 2004.

TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku I.* Praha 1968.

TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku II.* Praha 1968.

LE GOFF, Jacques: *Středověký člověk a jeho svět.* Praha 1999.

GOETZ, Hans-Werner: *Život ve středověku.* Jinočany 2005.

HATTENHAUER, Hans: *Evropské dějiny práva.* Praha 1998.

(viz e-dokumenty ve složce vyučujícího nebo knihovna)

Otázky a dílčí úkoly:

1. Vysvětlíte pojmy oratores, laboratores, bellatores, Aškenázové, Sefardové, judaismus, Tóra, Pentateuch, diaspora, pogrom, ghetto, rabín, primogenitura, seniorát, senior, vazal, recepce římského práva, právo zvykové, kurtoazie, černá smrt, flagelanti, barbarské zákoníky (Lex Salica), Corpus iuris civilis, kanonické právo.
2. Vysvětlíte teorii trojího lidu, charakterizujte vývoj středověké společnosti od pozdní antiky do pozdního středověku.
3. Které skupiny obyvatelstva do tripartitní společnosti vrcholného a pozdního středověku nezapadají a proč?
4. Popište každodennost středověkého člověka dle jednotlivých společenských řádů.
5. V jaké době se rodí rytířský ideál? Vysvětlíte jeho podstatu. Jakým způsobem ovlivnil rozkvět mariánského kultu dvorskou kulturu? Popište sociální role mužů a žen ve středověké společnosti.
6. Charakterizujte vztah středověké společnosti k lidem na jejím okraji.
7. Charakterizujte stoletou válku a Černou smrt, jejich důsledky pro Evropu. Kterými nemocemi byl středověký člověk nejčastěji postihován?
8. Zhodnoťte důsledky evropské reformace na zámořské objevy.

Doplňující literatura:

- BACHTIN, Michail: *François Rabelais a lidová kultura středověku a renesance*. Praha 1975.
- BERGDOLT, Klaus: *Černá smrt v Evropě. Velký mor a konec středověku*. Praha 2002.
- BÍLÝ, Jiří: *Trojí lid. Panovníci a jejich lid v evropském středověku*. Praha 2000.
- BLOCH, Marc: *Feudální společnost*. Praha 2010.
- BURKE, Peter: *Italská renesance*. Praha 1996.
- DELUMEAU, Jean: *Strach na západě ve 14.–18. století*. Praha 1997.
- DUBY, Georges: *Rok tisíc*. Praha 2007.
- DUBY, George: *Rytíř, žena a kněz*. Praha 2003.
- DUBY, George: *Věk katedrál*. Praha 2002.
- DUBY, Georges: *Vznešené paní z 12. století*. Brno 1997.
- ENNENOVÁ, Edit: *Ženy ve středověku*. Praha 2001.
- GUREVIČ, Aron: *Kategorie středověké kultury*. Praha 1978.
- HUIZINGA, Johan: *Podzim středověku*. Praha 1999.
- IWANCZAK, Wojciech: *Lidé meče, modlitby a práce*. Praha 2011.
- Kultura středověku*. (Ed.) Pavel Spunar. Praha 1995.
- LE GOFF, Jacques: *Kultura středověké Evropy*. Praha 1991.
- OHLEDER, Norbert: *Umírání a smrt ve středověku*. Jinočany 1999.
- Osobnost a moc v 11. století. Adam Brémský o životě arcibiskupa Adalberta*. (Edd.) Libuše Hrabová a kol. Olomouc 2001.
- Renesanční člověk a jeho svět*. (Ed.) Eugenio Garin. Praha 2003.
- SEIBT, Ferdinand: *Lesk a bída středověku*. Praha 2000.
- SCHMITT, Jean-Claude: *Svět středověkých gest*. Praha 2004.

Téma 6) Středověké hospodářství

Obecné cíle:

1. Charakterizovat vývoj středověkého hospodářství od raného do pozdního středověku z hlediska rostlinné i živočišné výroby s přihlédnutím k jednotlivým evropským regionům.
2. Popsat fungování dvojpolního a trojpolního systému vč. časového vymezení.
3. Popsat středověký peněžní systém.
4. Popsat zrod, fungování, rozkvět i úpadek severoněmeckého hanzovního spolku. Zaměřit se na jeho vztahy s Dánskem ve 14. století.
5. Zhodnotit důsledky reconquisty, křížových výprav do Svaté země i zámořských objevů pro evropskou ekonomiku.

Studijní materiál:

- ČORNEJ, Petr a kol.: *Dějiny evropské civilizace I*. Praha 2002.
- DRŠKA, Václav – PICKOVÁ, Dana: *Dějiny středověké Evropy*. Praha 2004.
- TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku I*. Praha 1968.

TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku II*. Praha 1968.

BURKE, Peter: *Italská renesance*. Praha 1996.

Encyklopedie středověku. (Edd.) Jacques Le Goff – Jean-Claude Schmitt. Praha 2002.

LE GOFF, Jacques: *Kultura středověké Evropy*. Praha 1991.

LE GOFF, Jacques (Ed.): *Středověký člověk a jeho svět*. Praha 1999.

LE GOFF, Jacques: *Peníze a život: ekonomika a zbožnost ve středověku*. Praha 2005.

Domesday Book Viléma I. Dobývatele

(viz e-dokumenty ve složce vyučujícího nebo knihovna)

Otázky a dílčí úkoly:

1. Vysvětlíte pojmy dvojpolní a trojpolní systém, ozim, jař úhor, extenzivní hospodářství, emfiteuze, cech, Hanza, gilda, Hedvábná cesta, koga, kontor, lokace, lokátor, Magdeburské a Norimberské právo, Saské zrcadlo, ungelt, robota, pacht, feudum, beneficium, precarium, kolonizace, cisterciáci, templáři.
2. Popište dálkový i směnný obchod ve středověku vč. jejich nejvýznamnějších evropských center.
3. Zhodnoťte technický pokrok za Karlovců i v době vnitřní a vnější kolonizace ve vrcholném středověku. Který řeholní řád je nositelem technických novinek v době kolonizace?
4. Popište germánskou kolonizaci a její hospodářský přínos pro dané evropské regiony.
5. Charakterizujte středověkou měnu od raného do pozdního středověku vč. srovnání s byzantským a arabským monetárním systémem. Jak jsou peníze ve středověku chápány (vč. náboženské roviny)? Kdo ovládá evropské bankovníctví?
6. Jaká městská práva znáte? Vysvětlíte jejich fungování v praxi.
7. Jakým způsobem fungoval obchod v tzv. transatlantickém trojúhelníku?
8. Popište zrod, vývoj a typy středověkých měst.
9. Popište zrod, fungování a typy cechů.
10. Uveďte příčiny a důsledky hospodářské krize 14. století vč. důsledků Černé smrti.
11. S jakými důležitými komoditami se obchodovalo? Jaké nové plodiny se objevují v Evropě díky andaluským muslimům, křížovým výpravám i objevení Ameriky?

Doplňující literatura:

BARBER, Malcolm: *Proces s Templáři*. Praha 2008.

BERGDOLT, Klaus: *Černá smrt v Evropě. Velký mor a konec středověku*. Praha 2002.

BÍLÝ, Jiří: *Homo economicus evropského feudalismu*. Plzeň 2014.

BRAUDEL, Fernand: *Dynamika kapitalismu*. Praha 1999.

BROOKE, Christopher: *Evropa středověku v letech 962–1154*. Praha 2006.

BURKE, Peter: *Italská renesance*. Praha 1996.

CANTOR, Norman: *Po stopách moru. Černá smrt a svět, který zrodila*. Praha 2005.

COLLINS, Roger: *Evropa raného středověku 300–1000*. Praha 2005.

GOETZ, Hans-Werner: *Život ve středověku*. Jinočany 2005.
 HAY, Denis: *Evropa pozdního středověku 1300–1500*. Praha 2010.
 CHAUFUN, Alejandro: *Víra a svoboda: ekonomické myšlení pozdních scholastiků*. Praha 2011.
 JANÁČEK, Josef. *Čtyři plavby Kryštofa Kolumba*. Praha 1992.
 JANÁČEK, Josef. *Kryštof Kolumbus*. Praha 1970.
 LE GOFF, Jacques (Ed.): *Středověký člověk a jeho svět*. Praha 1999.
 LE GOFF, Jacques: *Peníze a život: ekonomika a zbožnost ve středověku*. Praha 2005.
 LE GOFF, Jacques: *Peníze ve středověku: historicko-antropologická studie*. Praha 2012.
 MUNDY, John: *Evropa vrcholného středověku 1150–1300*. Praha 2008.
Renesanční člověk a jeho svět. (Ed.) Eugenio Garin. Praha 2003.

Téma 7) Středověká kultura

Obecné cíle:

1. Charakterizovat románské, gotické a renesanční umění
2. Charakterizovat karolinskou renesanci, otonskou, makedonskou renesanci.
3. Zhodnotit středověkou vzdělanost a její významné představitele.
4. Popsat odkaz al-andaluské kultury středověké Evropě.
5. Popsat odkaz byzantské kultury středověké Evropě.
6. Vysvětlí podstatu humanismu.

Studijní materiál:

ČORNEJ, Petr a kol.: *Dějiny evropské civilizace I*. Praha 2002.
 DRŠKA, Václav – PICKOVÁ, Dana: *Dějiny středověké Evropy*. Praha 2004.
 TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku I*. Praha 1968.
 TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku II*. Praha 1968.

BURKE, Peter: *Italská renesance*. Praha 1996.
 DOSTÁLOVÁ, Růžena. *Byzantská vzdělanost*. Praha 1990.
Kultura středověku. (Ed.) Pavel Spunar. Praha 1995.
 LE GOFF, Jacques: *Kultura středověké Evropy*. Praha 1991.
 LE GOFF, Jacques (Ed.): *Středověký člověk a jeho svět*. Praha 1999.
 MARTINDALE, Andrew: *Člověk a renesance*. Praha 1972.
Renesanční člověk a jeho svět. (Ed.) Eugenio Garin. Praha 2003.

(viz e-dokumenty ve složce vyučujícího nebo knihovna)

Otázky a dílčí úkoly:

1. Vysvětlíte pojmy karolinská renesance, otonská renesance, makedonská renesance, renesance 12. století, renesance a humanismus, univerzita, studium generale, septem

artes liberales, trivium, kvadrivium, manýrismus, perspektiva lineární a hieratická, antropocentrismus, patristika, scholastika, spor o univerzálie.

2. Charakterizujte románské výtvarné umění.
3. Charakterizujte gotické výtvarné umění.
4. Charakterizujte renesanční výtvarné umění.
5. Čím se liší italská renesance od renesancí, které jí předcházejí?
6. Popište průběh renesance v Zápádě s důrazem na jednotlivé etapy a především směry.
7. Popište vznik, vývoj a fungování univerzit.
8. Zhodnoťte evropskou vzdělanost, její antický odkaz (vč. Byzantské říše), vlivy al-Andalusie i pád Konstantinopole v roce 1453.
9. Vysvětlete, proč antropocentrismus neznamená „odklon od boha a příklon k člověku“
10. Vysvětlete podstatu humanismu. Kdo je humanista a jaké jsou jeho metody bádání?

Doplňující literatura:

- BACHTIN, Michail: *François Rabelais a lidová kultura středověku a renesance*. Praha 1975.
- BERGDOLT, Klaus: *Černá smrt v Evropě. Velký mor a konec středověku*. Praha 2002.
- BÍLÝ, Jiří: *Trojí lid. Panovníci a jejich lid v evropském středověku*. Praha 2000.
- BURKE, Peter: *History and Religion*. Cambridge 1992.
- CURTIUS, Ernst: *Evropská literatura a latinský středověk*. Praha 1998.
- DELUMEAU, Jean: *Strach na západě ve 14.–18. století*. Praha 1997.
- DOSTÁLOVÁ, Růžena: *Byzantská vzdělanost*. Praha 1990.
- DUBY, Georges: *Rok tisíc*. Praha 2007.
- DUBY, George: *Rytíř, žena a kněz*. Praha 2003.
- DUBY, George: *Věk katedrál*. Praha 2002.
- DUBY, Georges: *Vznešené paní z 12. století*. Brno 1997.
- ECO, Umberto: *Umění a krása ve středověké estetice*. Praha 1998.
- Encyklopedie středověku*. (Edd.) Jacques Le Goff – Jean-Claude Schmitt. Praha 2002.
- GUREVIČ, Aron: *Kategorie středověké kultury*. Praha 1978.
- GUREVIČ, Aron: *Nebe, peklo, svět*. Jinočany 1996.
- HUIZINGA, Johan: *Podzim středověku*. Praha 1999.
- IWANCZAK, Wojciech: *Lidé meče, modlitby a práce*. Praha 2011.
- LAWRENCE, Hugh: *Dějiny středověkého mnišství*. Brno – Praha 2001.
- LE GOFF, Jacques: *Kultura středověké Evropy*. Praha 1991.
- LE GOFF, Jacques: *Středověká imaginace*. Praha 1998.
- LE GOFF, Jacques: *Intelektuálové ve středověku*. Praha 2000.
- MACŮREK, Jaroslav: *Dějepisectví evropského východu*. Praha 1946.
- MARTINDALE, Andrew: *Člověk a renesance*. Praha 1972.
- OHLEER, Norbert: *Umírání a smrt ve středověku*. Jinočany 1999.
- SEIBT, Ferdinand: *Lesk a bída středověku*. Praha 2000.
- SCHMITT, Jean-Claude: *Svět středověkých gest*. Praha 2004.